

PRINSIPPROGRAM

Vedteke på digitalt landsmøte
25. april 2021

- 1 *Prinsippprogrammet gjev ei oversikt over Naturvernforbundet sitt grunnsyn, korleis*
2 *organisasjonen arbeider, og kva som er våre langsiktige politiske krav.*

3 Innhold

4	1 Kva vi vil oppnå	2
5	2 Korleis vi arbeider	3
6	3 Prinsipp	4
7	3.1 Vern om naturmangfaldet	5
8	3.2 Stopp dei farlege klimaendringane	7
9	3.3 Berekraftig ressursbruk	8
10	4 Miljøvern i praksis	8
11	4.1 Primærnæringane	8
12	4.2 Energi	10
13	4.3 Transport	11
14	4.4 Industri	12
15	4.5 Forbruk, avfall og handel	12

16

17 1 Kva vi vil oppnå

18 Naturvernforbundet arbeider for eit samfunn som er godt å leve i for alle, og som kan bestå
19 over tid. I eit slikt samfunn blir naturen forvalta på ein måte som sikrar vårt felles livsmiljø,
20 og all menneskeleg aktivitet skjer i balanse med naturen og miljøet.

21

22 Livsformene i naturen er verdifulle i seg sjølv, samtidig som menneska er avhengige av dei. Å
23 ta vare på rikdomen av livsformer og økosystem er naudsynt for å sikre livskrafta og
24 produktiviteten i naturen. Vi menneske kan ikkje halde fram med å utrydde artar på jorda
25 eller øydelegge det livsmiljøet artane treng for å leve.

26

27 Mennesket er ein del av naturen. Vi lever av dei allsidige goda i naturen og har ansvaret for å
28 sikre ei økologisk, sosial og økonomisk utvikling som tar omsyn til både nolevande og
29 framtidige generasjonar sine behov. Det betyr at:

30

- Vi må ta vare på mangfaldet i naturen.
- Fornybare ressursar må takast ut på ein slik måte at ressursane kan fornye seg.
- Ressursar som finst i avgrensa mengder, må vi bruke med stor varsemnd.
- Vi kan berre sleppe ut stoff som krinslaupet i naturen kan bryte ned innanfor naturen si bereevne.

34

35
36 Menneskeleg forbruk av energi og naturressursar kan ikkje vere høgare enn at det let seg
37 kombinere med å halde oppe naturmangfaldet og naturen si produksjonsevne. Tekniske
38 omleggingar er ikkje nok for å oppnå dette. For at alle menneske skal ha høve til å leve gode

39 liv innanfor rammene av jorda sitt ressursgrunnlag, må dei økonomisk rikaste redusere det
40 materielle forbruket sitt, og samfunnet kan ikkje vere avhengig av evig materiell vekst.

41
42 Å løyse globalt omfattande og alvorlege miljøproblem krev omstillingar som må drivast fram
43 med både lokal og nasjonal innsats. I ei globalisert verd krevst også globalt samarbeid og
44 internasjonale avtalar. Noreg har som eit rikt og velutvikla land både grunnlag og ansvar for
45 å vere eit føregangsland i miljøvernarbeidet. Noreg må følgje opp sine internasjonale pliktar
46 og ta ei rolle som førebilete for å bidra til framgang i det internasjonale miljøarbeidet.

47

48 2 Korleis vi arbeider

49 **Demokratisk, landsdekkande og uavhengig**

50 Naturvernforbundet er ein demokratisk, partipolitisk nøytral medlemsorganisasjon. For å stå
51 imot og reversere den akselererande øydelegginga av miljøet treng vi at breie lag av folket
52 blir engasjert. Folkeleg engasjement gjennom lokalt naturvernarbeid er grunnlaget for
53 arbeidet for livskraftig natur og miljøgode og avgjerande for Naturvernforbundet sin styrke.
54 Medlemmane avgjer, gjennom sine tillitsvalde, kva forbundet skal meine og arbeide med.
55 Synspunkta blir utforma uavhengig av økonomiske interesser, staten og andre
56 organisasjonar. Naturvernforbundet skal jobbe for å få fleire aktive lokallag over heile
57 landet, samtidig som aktiviteten i eksisterande lokal- og fylkeslag sikrast og fornyast. Det
58 lokale nærværet og dei tillitsvalde gjev Naturvernforbundet legitimitet og demokratisk
59 gjennomslagskraft. Organisasjonen skal søkje å reflektere eit mangfald av folket og arbeide
60 for god representasjon i kjønn, geografi, sosial bakgrunn og minoritetsbakgrunn blant både
61 medlemmar, aktive og tillitsvalde. Miljøagentane og Natur og Ungdom skal vere barne- og
62 ungdomsorganisasjonane til Naturvernforbundet. Gjennom å oppretthalde og aktivt byggje
63 nye samarbeid og alliansar med andre organisasjonar og initiativ skal Naturvernforbundet
64 auke si gjennomslagskraft og oppslutnad og bidra til ein effektiv og rettferdig miljøpolitikk.

65

66 **Kunnskapsbasert opinionsdanning**

67 Naturvernforbundet treng tillit og oppslutnad for å få gjennomslag. Argumenta skal vere
68 godt oppbygde, forståelege og fagleg solide. Frivillige organisasjonar har gjennom
69 folkeopplysning spelt ei viktig rolle for demokratiseringa av Noreg. Naturvernforbundet vil
70 føre dette arbeidet vidare gjennom opinionsdannande verksemd, slik at ein lettare kan
71 innrette seg miljøvenleg, påverke andre og få folkevalde organ til å ta omsyn til naturen.

72

73 **Saksorientert arbeid med konkrete resultat**

74 Det er gjennom arbeid med mange konkrete saker over heile landet, og med stor breidde, at
75 Naturvernforbundet er med og bergar store naturverdiar og endrar haldningane hos folk
76 flest. Ved hjelp av politisk arbeid i enkeltsaker vil Naturvernforbundet også vise kva
77 utfordringar vi står overfor i det globale miljøarbeidet.

78

79

80 **Naturglede, naturkunnskap og naturbruk**

81 Ein viktig del av arbeidet til Naturvernforbundet er å arbeide for å styrke folk sin kontakt
82 med naturen. Vi ynskjer at alle skal få glede seg over naturen i nærområdet sitt, vere stolte
83 over denne og ynskje å ta vare på naturen både lokalt og globalt. Vi vil ta vare på det enkle
84 og nære friluftslivet og arbeider for å styrke kunnskapen om naturen på alle plan. Vi ynskjer
85 å styrke kunnskapen om korleis vi kan nytte naturen, og vil arbeide for å ta vare på og føre
86 vidare tradisjonell naturbruk så langt det kan gjerast på økologisk forsvarleg vis.

87

88 **Internasjonalt samarbeid**

89 Brei folkeleg deltaking er avgjerande for å løyse internasjonale miljøproblem, og sterke
90 nasjonale miljøorganisasjonar er viktige for å ta vare på miljøinteressene.

91

92 Naturvernforbundet skal samarbeide med miljørørslar i andre land. Samarbeidslanda har
93 ofte store miljøutfordringar og også store utfordringar når det gjeld deltaking frå sivil
94 samfunn. Naturvernforbundet er den norske medlemmen av Friends of the Earth
95 International.

96

97 Medlemskap i Regnskogsfondet er òg ein viktig del av vårt internasjonale engasjement. Det
98 internasjonale arbeidet skal bidra til å styrke lokale miljøvernorganisasjonar i dei landa vi
99 engasjerer oss i. Samstundes bidreg dette arbeidet til å styrke Naturvernforbundet sitt
100 arbeid både i Noreg og i arbeidet med internasjonale miljøavtalar.

101

102 **3 Prinsipp**

103 At folk skal kunne bidra til å drive fram løysingar på miljøproblema, krev eit samfunn der folk
104 har høve til å påverke sin eigen situasjon, har tilgang til kunnskap om kva som påverkar
105 miljøet, og kan delta aktivt i politisk arbeid. Myndighetene har ansvar for å følgje opp,
106 kontrollere og innføre sanksjonar og tiltak overfor dei som bryt den norske natur- og
107 miljølovgevinga. Både myndighetene, næringsliv og folket har eit ansvar for å setje seg inn i
108 og følgje felles reglar.

109

110 Naturvernforbundet meiner følgjande prinsipp må ligge til grunn for all
111 samfunnsplanlegging:

- 112 - Kunnskap: Alle private og offentlege aktørar må ha plikt til å setje seg inn i korleis
113 verksemda deira påverkar naturen. Alle handlingar må byggje på oppdatert
114 vitskapeleg og erfaringsbasert kunnskap, der miljøkonsekvensane av handlinga blir
115 vurdert i eit livsløpsperspektiv. Alle skal ha krav på informasjon om
116 miljøkonsekvensar når det gjeld både enkeltprodukt og forbruksvarer, produksjon og
117 politiske planar og vedtak.
- 118 - Føre-var-prinsippet: Dersom det er usikkert om inngrep eller utslepp vil ha skadelege
119 verknader for organismar eller økosystem, skal tvilen kome naturen til gode ved at
120 tiltaket ikkje blir gjennomført.
- 121 - Samla påkjenning: Den samla påkjenninga som naturmiljøet er eller kan bli utsett for,
122 skal vere utslagsgjevande for vedtak i einskildsaker.

- 123 - Den som påverkar, skal betale: Den som påverkar miljøet på ein negativ måte, skal
124 dekke kostnadene ved tiltak som hindrar, avgrensar eller rettar opp skadane.
125 - Tenke globalt – handle lokalt: Det den einskilde gjer her i landet, må stå i høve til
126 globale natur- og miljøinteresser og såleis kunne bidra til utvikling som kan kome alle
127 verdas menneske og artar til gode – i dag og i framtida.

128
129 Grenseoverskridande miljøproblem krev internasjonalt samarbeid og avtalar som blir
130 oppfatta som rettferdige og rimelege av alle partar. Verdas fattigaste lir i dag under
131 miljøproblem som i stor grad er skapt av rike land og av overforbruket til privilegerte
132 grupper. Internasjonale avtalar må fremje rettferdig fordeling av verdas ressursar og styrke
133 tilgangen til demokratisk påverknad. For å oppnå dette må FN styrkast. Omsyn til miljø og
134 rettferdig fordeling av ressursar må telje meir enn mål om økonomisk vekst og auka
135 frihandel.

136
137 Naturvernforbundet støttar og respekterer urfolk sine rettar, slik dei er felt ned i
138 internasjonale avtalar som Noreg er tilslutta. Desse rettane må ligge til grunn for
139 miljøpolitikken i både Noreg og andre land. Naturvernforbundet meiner at Noreg skal ta
140 særskilt ansvar for å ta vare på naturgrunlaget for samisk kultur.

141
142 Noreg må vere ein pådrivar og støtte opp om internasjonale miljømål og -avtalar, og
143 omsynet til natur og miljø må ligge til grunn i alt utviklingsarbeid. Samarbeid med og støtte
144 til det sivile samfunnet, inklusive miljørørsla, må vere ei viktig prioritering i Noreg sin
145 internasjonale innsats. Norske investeringar i utlandet må bidra til å sikre ei miljøvenleg
146 utvikling. Miljømessige og sosiale krav som gjeld for norske fleirnasjonale verksemder, må òg
147 gjelde for aktiviteten deira i utlandet når det norske regelverket er strengare.

148
149 [3.1 Vern om naturmangfaldet](#)

150 Naturen er grunnlaget for alt liv på jorda. Ikkje berre er menneske og dyr avhengige av
151 naturen og tenestene den yter. Naturen har også verdi i seg sjølv. Vi må derfor sikre den
152 uerstattelige rikdomen av plantar, dyr og andre organismar – på land og til havs – for notid
153 og framtid.

154
155 Ifølgje FNs naturpanel er ein av åtte millionar dyre- og planteartar truga av utrydding, og
156 endring i arealbruk er den viktigaste årsaka til det globale tapet av naturmangfald på land
157 fram til i dag, medan overutnytting av ressursar er viktigast for tapet i havet. I tillegg kjem
158 ein stadig større påverknad frå menneskeskapte klimaendringar samt påverknad frå
159 forureining og invaderande artar. Den samla verknaden er eit sær sars alvorleg trugsmål mot
160 naturmangfaldet på jorda.

161
162 Tapet av naturmangfald må stansast. Sunn økologisk tilstand må vere forvaltingsprinsippet
163 for all natur, også den delen av naturen som gjennom historia har blitt påverka av
164 menneskeleg aktivitet. Dette inneber å ta vare på artane, med deira genetiske variasjon og
165 dei leveområda som organismane treng for å trivast og fylle sine økologiske funksjonar.
166 Dette krev både vern av utvalde areal samt ei langsiktig forvaltning av naturverdiar som ikkje

167 er verna ved lov. Det er uakseptabelt å oppheve eller endre vern av naturområde, slik at
168 naturomsyn må vike for andre, meir kortsiktige samfunnsinteresser. Ein må også hindre
169 innføring og spreiding av ikkje stadeigne artar og genmodifiserte organismar som kan vere eit
170 trugsmål mot lokale plante- og dyreartar. Det må ikkje gjevast subsidiar som bidreg til
171 øydelegging av verdifull natur. Omsynet til naturmangfaldet må sikrast og takast vare på i all
172 arealplanlegging, og krava til konsekvensutgreiingar må stille minstekrav som sikrar dette.

173
174 Naturen må vere grundig kartlagt, og kunnskapen må oppdaterast kontinuerleg for å
175 mogleggjere ei kunnskapsbasert forvaltning. Denne kunnskapen må omfatte naturen sine
176 system og samspelet mellom desse samt samspelet mellom naturen sine system og
177 menneska. Der kunnskap ikkje er tilstrekkeleg, må føre-var-prinsippet ligge til grunn. Inngrep
178 kan aldri forsvarast med mangel på kunnskap.

179

180 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 181 • Det må etablerast økologisk representative nettverk av område som har vernestatus
182 eller anna utvald status, for å sikre den økologiske samanhengen over større område.
183 Dette inneber mellom anna vesentleg vern av skog, våtmarker og marine område
184 samt vidare utvikling av arbeidet med utvalde naturtypar. Områda må forvaltast
185 aktivt, slik at naturmangfaldet blir teke vare på og sikra mot inngrep som kan gjere
186 skade på naturen i området.
- 187 • Menneskelege inngrep og utbygging har ført til sterk reduksjon i inngrepsfrie område
188 i Noreg. Denne utviklinga må stoppast. Dei områda som er att, må bevarast og
189 kartleggast for verneverdige naturverdiar.
- 190 • Det trengs omfattande tiltak for å sikre den unike vassdragsnaturen mot fleire
191 inngrep. Verneplanen må utvidast og verna vassdrag må få sterkare vern. God
192 økologisk tilstand må vere eit mål for alle vassdrag.
- 193 • Naturøydeleggjande vindindustri må stansast. Utbygging må avgrensast til mindre
194 anlegg, i industrialiserte område. Der slike anlegg er bygd, må det bli stilt krav til
195 sikring mot forureining og til garantiar for at område blir rydda etter at
196 konsesjonstida går ut.
- 197 • Motorisert ferdsle i utmark og vassdrag må haldast på eit minimum, og unyttig
198 køyring må ikkje tillast. Langs kysten må ein sikre omsynet til sårbar natur og
199 moglegheita for gode naturopplevingar for folk flest.
- 200 • Lokale naturperler og naturområde i folk sine nærmiljø må takast vare på. Omsyn til
201 desse områda si betydning for livskvalitet og helse, både i dag og i framtida, må
202 vektleggast tungt. Bymarker bør vere verna med lov og ha faste byggegrenser.
- 203 • Rovdyra høyrer heime i norsk natur, og å verne om desse og areal som sikrar deira
204 overleving også på sikt, er ein del av det å ta vare på naturmangfaldet og
205 økosystema. Myndighetene må sikre førebyggjande innsats for å redusere tap av
206 beitedyr og for å redusere påkjenninga for råka næringar og lokalsamfunn.
- 207 • Som ein stor hav-, fjord- og kystnasjon må Noreg vise omsyn til naturmangfaldet i
208 reguleringa av landets marine næringar. Naturmangfaldlova må gjelde alle norske
209 havområde.

- 210 • Norske kommunar må innføre naturbudsjett som legg til grunn nasjonale grenser for
211 naturtap og mål for restaurering, for å oppnå netto null tap av natur.

212

213 3.2 Stopp dei farlege klimaendringane

214 Forbruk av fossilt brensel, avskoging og anna menneskeleg påverknad har ført til endringar i
215 klimaet på jorda. Klimaendringane har alvorlege konsekvensar både for oss menneske og for
216 resten av naturen. Livsgrunnlaget for mange menneske, og særleg for verdas fattigaste, blir
217 øydelagt, og store delar av naturmangfaldet står i fare for å forsvinne.

218

219 For at vi skal unngå dei mest alvorlege konsekvensane av klimaendringane, kan ikkje den
220 globale temperaturen stige meir enn 1,5 gradar over førindustrielt nivå. Det betyr i praksis at
221 alle klimagassutslepp frå fossil energi og avskoging må stansast så raskt som mogleg.

222

223 Alle land må omstillast til samfunn som praktisk talt er utan bruk av fossil energi, og som
224 byggjer opp att karbonlagera i naturen. Etersom det er dei rike landa som har det historiske
225 ansvaret for klimakrisa, må dei derfor finansiere hovuddelen av omstillinga også i fattige
226 land. Ei rettferdig omstilling inneber at ein må ta omsyn til og sikre rettane også til dei
227 menneska og folkegruppene som er særleg sårbare eller utsette ved større
228 samfunnsendringar.

229

230 Omstillinga til det klimavennlege samfunnet må skje på naturen sine premiss. Dette inneber
231 at vi bruker naturen sine eigne mekanismar til å lagre karbon, redusere klimagassutslepp og
232 tilpasse oss klimaendringar. Intakt og robust natur verkar i seg sjølv som buffer og vern mot
233 klimaendringar og er dermed avgjerande for samfunnet sitt møte med eit endra klima.

234

235 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 236 • Noreg må fase ut eigne utslepp av klimagassar i tråd med sitt historiske ansvar. Som
237 oppfølging av Paris-avtalen må Noreg kvart femte år melde inn stadig strammare mål
238 for å redusere eigne klimagassutslepp, i tillegg til å finansiere klimatiltak i fattige land.

- 239 • Målet om å skape eit klimavennleg samfunn må leggje rammene for all sektorpolitikk,
240 slik at alle samfunnssektorane blir omfatta av verkemiddel som sikrar varige
241 reduksjonar i klimagassutsleppa. Når utstyr og arbeidskraft blir importert frå andre
242 land, må det bli teke omsyn til ressursbruk og utslepp av klimagassar.

- 243 • Arbeidet for å tilpasse samfunnet til uunngåelege klimaendringar må styrkast.
244 Naturen må forvaltast slik at økosystema blir mest mogleg robuste og i størst mogleg
245 grad evnar å tilpasse seg eit klima i endring.

- 246 • Rike land som Noreg må ta eit særleg ansvar for å bidra til reduksjon av utslepp og
247 sikre klimatilpassing i fattige land. Internasjonal kvotehandling og andre internasjonale
248 tiltak må sikre reelle utsleppskutt og samstundes ivareta menneske og natur, og må
249 kome i tillegg til nasjonale utsleppsreduksjonar.

250

251 3.3 Berekraftig ressursbruk

252 Vi må ta vare på den biologiske produksjonsevna, som er grunnlaget for livet på jorda, og
253 sikre denne også for framtidige generasjonar. Dette inneber at vi må vere varsame når
254 ressursar blir henta ut av naturen, og at desse ressursane må gå inn i eit krinslaup og brukast
255 om att, slik at vi held uttaket frå naturen og avfallsstoffa vi etterlet oss, så lågt som råd.

256
257 Utslepp til luft, jord eller vatn som ikkje naturen klarer å bryte ned – eller som kan verke
258 skadeleg for menneske, dyr eller plantar – må hindrast. Plastsøppel i naturen er eit stort
259 problem. Miljøgifter og plast må erstattast av stoff som ikkje gjer skade på naturen. Der slike
260 stoff allereie er sleppt ut i naturen, må det ryddast opp av omsyn til naturmangfaldet,
261 menneske si helse og naturen si evne til å gje rein luft, mat og vatn.

262
263 Bruk av land og hav til produksjon av mat, fiber, energi og andre varer må innrettast slik at
264 folk får dekka dei grunnleggande behova sine utan å øydelegge grunnlaget for å forsyne
265 framtidige generasjonar. Når vi forbruker varer produsert utanfor landet, må vi vurdere
266 heile produksjonskjeda, slik at den samla miljøpåverknaden blir teken med i rekneskapen.

267

268 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 269 • Bruk av miljøgifter må vere strengt regulert når det gjeld både innanlandsk bruk og
270 import av varer som inneheld eller er produsert ved hjelp av giftige stoff.
271 Skadeverknader av tidlegare utslepp av miljøgifter må kartleggast og minimerast.
- 272 • Prisen på bruk av ressursar må reflektere dei reelle kostnadane ressursuttaket har for
273 miljø og menneske. Dette kan bli oppnådd gjennom avgifter som sikrar at
274 miljøpåverkar betaler, eller gjennom reguleringar som legg avgrensingar på
275 ressursbruken.
- 276 • Bruken av plast må reduserast. Miljøvenlege alternativ må takast i bruk, og det må
277 ryddast opp i plastforureininga til havs og til lands.

278

279 4 Miljøvern i praksis

280 4.1 Primærnæringane

281 Matproduksjonen, både på land og til havs, må skje på ein måte som gjer at vi klarar å dekke
282 menneska sine næringsmessige og kulturelle behov, bevarer naturmangfaldet og ikkje
283 svekker verda sine framtidige moglegheiter for å produsere mat. Det krev at menneska
284 baserer kosthaldet sitt på matvarer med lågt energi- og ressursforbruk, og at haustinga av
285 ressursar skjer på ein skånsam måte for naturen. Omsynet til at menneske verda over skal
286 ha nok mat, må ligge til grunn for kor og korleis vi produserer mat, og korleis ressursane blir
287 fordelt. At det skal vere nok mat også for framtidige generasjonar, må ligge til grunn for i kva
288 omfang og korleis vi hentar ut matressursar, enten det er på land eller frå havet. Bruken av
289 skadelege stoff i jordbruk, skogbruk, reindrift, fiske og oppdrett må haldast på eit minimum
290 og på sikt fasast ut.

291

292 Det er viktig å oppretthalde og styrke matproduksjonen i heile landet. Dette må til for å sikre
293 mat til eiga befolkning og minske transportbehovet og for å ivareta busetnad, utmark og
294 kulturlandskap med det tilhøyrande naturmangfaldet.

295
296 Når vi hentar materiale frå norske skogar, må omsynet til naturmangfaldet og anna framtidig
297 nytte av skogressursane ligge til grunn for mengda ressursar som blir henta ut, og måten det
298 blir gjort på.

299
300 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 301 • Patent på levande organismar eller naturleg førekomande biologisk materiale må
302 ikkje tillatast.
- 303 • Genmaterialet i levande organismar er ikkje eigedom til nokon og må ikkje endrast
304 på. Primærnæringane må ikkje nytte veksthormon eller genmodifiserte dyr eller
305 plantar.
- 306 • Risikoen for alvorlege smittesjukdomar må reduserast både ved tiltak heime og
307 gjennom importrestriksjonar.
- 308 • Fiskeoppdrett og kjøtproduksjon må i minst mogleg grad baserast på fôr som kan gå
309 til menneskemat, eller som har negative fylgjer for miljøet eller for global fordeling av
310 naturressursar.
- 311 • Norsk landbruk må basere seg på lokale og miljøvenlege ressursar, og bruken av
312 energi, plantevernmidlar og kunstgjødsele og importert kraftfôr må vere så låg som
313 mogleg.
- 314 • Dyrka jord og anna verdifullt jordbruksareal må haldast i hevd og bevarast for
315 matproduksjon.
- 316 • Torvmyrer er viktige for naturmangfaldet og inneheld mykje karbon. Nydyrking av
317 myr må ikkje vere lov, og torv må ikkje brukast i jordprodukt.
- 318 • Fiskeressursane er viktige for matforsyninga i verda og må forvaltast slik at dei varer
319 evig. Fiskeria må ta vare på primærproduksjonen i havet og alle ledd i
320 næringskjedene.
- 321 • Havet, kystområda og fiskeressursane må vere underlagt nasjonal og internasjonal
322 kontroll, og det må sikrast at fisken er eigd og forvalta av fellesskapet. Særleg må
323 fiskeressursane kome kystsamfunna til gode, og urfolksrettar må ivaretakast.
- 324 • Oppdrett må skje i lukka anlegg og ikkje forringe miljøet i dei hav- og fjordområda der
325 verksemda går føre seg. Oppdrettsverksemda må drivast utan ureining og
326 sjukdomsspreiing og på ressursar som ikkje skadar naturmangfald og ressurstilfang
327 andre stader. Kor miljøvenleg lukka anlegg er, må vurderast ut ifrå teknologi og
328 lokalitet.
- 329 • Skognæringa må operere innanfor rammer som sikrar naturmangfald, friluftsliv og
330 karbonbinding. Skogbruket må i større grad drivast basert på utvalshogst. Hogst må
331 berre skje etter søknad og etter kartlegging av natur- og friluftsverdiar. Gjødsling av
332 skog og omarbeiding av mark bør ikkje tillatast.

- 333 • Skogsressursar er eit knappleiksgode og må brukast der dei gjev størst reduksjon av
334 klimagassar. Tømmer og tre skal prioriterast som bygningsmateriale, og
335 avfallsressursar kan gå til andre føremål som gjev høg utnytting av ressursane, som
336 lokal varmeproduksjon og ulike industriføremål.

337

338 4.2 Energi

339 Menneska treng energi, og den må vere fornybar og klimavenleg, brukast effektivt og
340 produserast og transporterast utan å skape ureining eller uoppretteleg skade på
341 naturmangfaldet. Vi må nytte rett energiform til ulike bruksområde, og vi må effektivisere
342 sjølve energibruken. Det inneber også at vi må gjere ei omlegging av energibruken, slik at
343 fossil energibruk blir redusert og erstatta av fornybar energi.

344

345 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 346 • Det samla energiforbruket må reduserast og bli mest mogleg effektivt.
347 Energieffektivisering og -sparing må premierast gjennom eigna verkemiddel. Det må
348 stillast strenge krav til energibruk i bygningar. Desse krava må strammast inn med
349 jamne mellomrom, slik at bygg og anlegg i størst mogleg grad er sjølvforsynt med
350 energi, med lågt energiforbruk og ressursfotavtrykk i eit livsløpsperspektiv.
- 351 • Norsk olje- og gassverksemd må trappast ned og gradvis fasast ut innan 2040, ved at
352 det ikkje opnast for leiting og utvinning av olje og gass i nye område og med ein
353 nedtrappingsplan som sikrar ei rettferdig omstilling for oljearbeidarane.
- 354 • Fossil energibruk i Noreg må fasast ut for å nå 1,5-gradersmålet.
355 Energieffektivisering, nedgang i transportbehovet og ei utfasing av
356 petroleumverksemda er dei viktigaste tiltaka. Ny fornybar energi må verke til å
357 redusere forbruket av fossil energi, ikkje auke den samla energibruken. Ved all
358 utbygging av fornybar energi må klimagassutsleppa og ressursbruken vurderast i eit
359 livsløpsperspektiv for produksjonen, og det må takast særskilt omsyn til
360 naturmangfald, folkehelse, landskap og tradisjonelle naturbaserte næringar og
361 samisk kultur og næringsutøving.
- 362 • Overføringsnett til andre land skal ha som mål å bidra til meir effektiv og fornybar
363 energibruk, ikkje omfattande eksport av straum. Kraftutveksling med andre land
364 bidreg til god utnytting av kraftressursane og reduserer behovet for reservekraft og
365 tilhøyrande naturinngrep og klimagassutslepp. Fordi transport av kraft inneber
366 energitap og kan gje betydelege naturinngrep, bør det vere eit mål å utnytte
367 energiressursane nær der dei oppstår, og til fortrenging av fossil energibruk i Noreg
368 og i utlandet.
- 369 • Atomkraft inneber ein så stor fare for miljø og menneske i samband med produksjon
370 og avfallshandtering at det er ei uakseptabel energikjelde. Det må derfor ikkje
371 byggjast nye atomkraftverk i Noreg. Det må sikrast ei forsvarleg mellomlagring av det
372 norske atomavfallet medan det blir førebudd ei permanent lagring i Noreg. Noreg må
373 ta ansvar internasjonalt for å sikre menneske og natur mot atomforureining.

- 374 • Ujamn tilgang til, og lite effektiv bruk av, energi er med på å oppretthalde den skeive
375 måten velstand er fordelt på globalt. Internasjonal bistand må i større grad rettast
376 inn mot å nå dei fattigaste, med desentraliserte tiltak for energieffektivisering og
377 bruk av fornybar energi.

378

379 4.3 Transport

380 All transport påverkar miljøet ved at det krev forbruk av energi, legg beslag på areal og fører
381 til uynskte konsekvensar i form av forureining, støy og ulykkesrisiko. Store
382 infrastrukturprosjekt, og særleg vegutbyggingar, legg til rette for auka trafikk og gjev store
383 negative konsekvensar for natur, friluftsområde og matjord. Dette gjer at vi må ta i bruk
384 fleire verkemiddel, slik at transportbehovet blir redusert og den naudsynte transporten blir
385 gjort med låg miljøpåverknad.

386

387 Betre planlegging av regionar, byar, tettstader og ulike samfunnsfunksjonar er avgjerande
388 for å ikkje auke behovet for transport generelt og spesielt for å unngå å leggje til rette for
389 meir privatbilisme. Vidare må kollektive løysingar utformast slik at dei gjev folk reelle
390 alternativ til bilkøyring og flytransport. Samstundes må miljøvennlege teknologiar
391 prioriterast og leggest til rette for, slik at den transporten samfunnet treng, skjer med så låg
392 miljøpåverknad som mogleg.

393

394 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 395 • Byar og tettstadar må fortettast og byggjast ut med mål om minst mogleg
396 transportbehov, på ein måte som tar vare på grønne lunger, samstundes som det blir
397 lagt til rette for syklande og gåande. Også i den overordna samfunnsplanlegginga,
398 anten det gjeld transport av varer eller plassering av viktige samfunnsfunksjonar, må
399 målet vere å redusere transportbehovet.
- 400 • Kollektivtilbodet må vere godt, både for daglege reiser til arbeid og fritidsaktivitetar
401 og for lengre reiser. Dette inneber både korte reisetider, tilstrekkeleg mange
402 avgangar og stor kapasitet. Jernbanen må vere utbygd for å ta unna langt større delar
403 av transporten som i dag går med privatbil, fly og lastebil. Ekspressbuss er eit viktig
404 supplement der det ikkje går tog. Sjøfrakt må vere eit miljøvenleg og attraktivt
405 alternativ til lastebil.
- 406 • Vegkapasiteten må ikkje utvidast, og vegutbyggingar som gjev meir trafikk og store
407 arealinngrep, må ikkje realiserast. Trafikktryggingstiltak må gjennomførast utan at
408 dette aukar den samla kapasiteten på vegen eller styrkar vegtransporten si
409 konkurransekraft. Miljøutfordringane frå flytrafikken tilseier òg at flyplasskapasiteten
410 ikkje kan aukast, og trafikken må reduserast kraftig.
- 411 • Noreg bør, nasjonalt og internasjonalt, støtte utvikling av ein mest mogleg
412 miljøvenleg transportsektor, med auka energieffektivitet, redusert ressursforbruk og
413 redusert miljøpåverknad. Dette inneber både at forskning på betre teknologiar for
414 private og kollektive løysingar må støttast, og at ein må motivere til at desse
415 løysingane blir tatt i bruk. Hovudstrategien for ny teknologi må vere løysingar som
416 reduserer energibehovet og elektrifiserer mest mogleg av transportsektoren.

417 Resterande energibehov må dekkast av fornybart drivstoff med lågt klima- og
418 ressursfotavtrykk.

- 419 • For å avgrense transportmengda og utnytte transportmidla betre må transport
420 flyttast til dei minst miljøskadelege transportformene, og ny og betre teknologi må
421 takast i bruk. Det betyr mellom anna at miljøavgiftene må vere høge på transport,
422 både innan og over landegrensene.

423

424 4.4 Industri

425 Utviklinga av industrien er viktig for å oppnå eit samfunn i balanse med naturen når det gjeld
426 klimagassar, ressursbruk, forureining og naturinngrep. Dette krev at industrien er
427 energieffektiv, har god ressursutnytting og i størst mogleg grad er grunnlagt på fornybare og
428 lokale eller gjenvunne ressursar, og har minimale utslepp av alle typar forureining og
429 minimale naturinngrep i alle ledd av produksjonen. Myndigheitene må bidra til dette
430 gjennom reguleringar, forskingsinnsats og økonomiske tiltak, men industrien sjølv har òg eit
431 ansvar for å sikre ei miljøvenleg vidareutvikling av eiga verksemd.

432

433 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 434 • Forureinaren-skal-betale-prinsippet må utvidast slik at verksemdar får ansvar for og
435 forpliktingar knytte til skadar årsaka av verksemda og produkta deira.
- 436 • Ny etablering av industri og bergverk må berre skje der det kan sikrast at dette ikkje
437 fører til forureining eller andre verknader som skadar naturmangfaldet og tradisjonell
438 bruk av området.
- 439 • Det må utviklast alternativ materialproduksjon til erstatning for miljøskadelege
440 material og deira råstoff.
- 441 • Alle typar industri- og byggeverksemd, inkludert gruver, skal ha null avfall som mål.
442 Restmassar og avfall skal prioriterast til produksjons-, bygge- eller anleggsmål
443 framfor bruk av nye råvarer og må ikkje deponerast i sårbare naturområde.
- 444 • Der det er teknisk mogleg, skal gruvedrift gjerast under jorda framfor i dagbrot. Det
445 må òg vere forbod mot å sleppe industriavfall i sjø eller fjordar, og gruvedrift på
446 havbotnen må ikkje tillatast.
- 447 • Fangst og lagring av CO₂ frå punktutslepp må takast i bruk for å redusere
448 klimaforureining frå industrien.
- 449 • Kysten må ha eit sterkt og førebyggjande oljevern, med rask responstid og beredskap
450 også for alvorlege ulykker under vanskelege forhold.

451

452 4.5 Forbruk, avfall og handel

453 Mange av varene vi forbruker, er ressurskrevjande og miljøskadelege. For å redusere
454 miljøpåverknaden av forbruket vårt må vi forbruke mindre, samstundes som varene vi
455 bruker, må vere miljøvennlege og lette å vinne att. For å redusere miljøpåverknaden frå
456 transport er det eit mål å produsere varer nært forbrukarane når ressursgrunnlaget tilseier
457 det.

458
459 Å ta hand om avfall vil alltid gje forureining eller anna miljøpåverknad. Derfor må
460 avfallsmengda gjerast minst mogleg, og vi må sjå avfall som ein ressurs – ikkje som søppel.
461 Det må leggest til rette for ombruk, i tillegg til resirkulering og attvinning av produkt og
462 materiale. Der dette ikkje er mogleg, bør forbrenning av avfall skje med energiattvinning.

463

464 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 465 • For å redusere forbruk og avfallsmengde må produkt vere produsert for å vare lengst
466 mogleg, vere lette å reparere og brukast om att og enkle å resirkulere. Alt avfall skal i
467 utgangspunktet bli resirkulert eller gjenvunne.
- 468 • Alt farleg avfall må samlast inn og handsamast på ein miljømessig forsvarleg måte.
- 469 • Nye kjemikaliar må ikkje tillatast før det er dokumentert at dei ikkje kjem til å
470 oppkonsentrerast i næringskjeda, eller at dei ikkje gjer alvorleg skade på levande
471 organismar.
- 472 • Det må stillast strenge miljøkrav ved innkjøp og avfallshandsaming så vel til private
473 hushald som til offentleg og privat verksemd.
- 474 • Det offentlege må vere ein spydspiss når det gjeld innkjøp og forbruk av
475 miljøvennlege produkt og tenester.
- 476 • Internasjonale miljøavtalar må bli overordna i høve til handelsavtalar.